

CRNOGORSKO SUDSTVO NA POVIJESNOM RAZMEĐU

Čedomir Bogićević

This critical-analytical essay addresses some essential issues of legal position and organization of the Montenegrin legal system, through a prism of modern legal-political philosophy of humanity and historical-legal reflection on eternal glory, tradition and culture of the Montenegrin judiciary the existence of which has lasted for 12 centuries. It is given in short points as a reminder for a discussion on crucial matters of the Montenegrin legal self-determination and autochthony for the purpose of preventing the negation and obliteration of the Montenegrin legal and cultural identity.

Mišljenje

Položaj organizacije i ustrojstvo sudske vlasti u Crnoj Gori u diskrepanci je sa semantičkim bićem suda kao institucije i u dubokoj je koliziji sa istorijom i tradicijom crnogorskog sudstva i međunarodnim dokumentima kojima se uređuju atribucije nezavisnosti i samostalnosti sudske vlasti. Pogotovo je vidljiva erozija položaja najviše institucije u organizaciji sudske vlasti – Vrhovnog suda Crne Gore, kao najstarije i najslavnije ustanove crnogorske državno-pravne organizacije, čija je nadležnost, sve do 1990, bila uređivana Ustavom. Ne postoji finansijska autonomija crnogorskog sudstva, pa prema tome ni bilo koja

druga koja iz nje proističe, a dominaciju preuzimaju upravno-izvršne strukture nad cjelokupnim sistemom crnogorskog sudstva. Sudsko-organizaciono pravo mora da integriše svoj nacionalni i kulturni identitet i tradiciju koja ga čini prepoznatljivim u univerzalnoj kulturi civilizacija, a to su one vrijednosti koje odražavaju njegov duh i semantiku kroz vjekove, a istovremeno i da inkorporiraju u njih savremene evropske tekovine i vrijednosti pravne kulture. U tom smislu dragocjene su sudske reforme i organizacioni sudski zakoni za vrijeme Knjaževine Crne Gore iz 1902. g. (proslavljene Nikoljdanske sudske reforme – organizacioni sudski zakoni)

Ustavni sud Crne Gore uspostavio je instanciono-sudsku vlast i pravnu suprematiju nad Vrhovnim sudom Crne Gore koji je ustavno-pravno stipulisan kao najviši sud. Ova pozicija Ustavnog suda izvire iz protivustavnog titulusa Zakona o Ustavnom sudu i vještačke konstrukcije i briselske nadmoći da preko ovog suda uspostavi sveukupnu kontrolu sudske vlasti i potre njenu autonomiju zbog navodnog preopterećenja međunarodne jurisdikcije u Strazburu, čime se potire ne samo autolimitacija Ustava Crne Gore, nego i slavna pravna i kulturna istorija i tradicija crnogorskog sudstva čime se vrši konverzija njene samobitnosti i samoodređenja u negaciju i potiranje slave, kulturološke i pravne semantike bića crnogorskog sudstva, čime Crna Gora ostaje bez dijela svog kulturnog identiteta.

Neophodna je derogacija i abdikacija Ustava, kao najvišeg pravno-političkog dokumenta, i prelazak na kulturu materijalne ustavnosti umjesto pisanih Ustava, a njihovo mjesto treba da zauzmu organski zakoni kojima bi se uredili postupak rada zakonodavne vlasti, ustrojstvo sudske vlasti, organizacija i rad Vlade i upravnih organa, dok bi se ljudska prava otkrivala i neposredno primjenjivala putem doktrine prirodnih prava koja su u svim rodovima i vidovima kodifikovana od strane umne organizacije čovječanstva putem univerzalnih i regionalnih dokumenata – građanska, politička, socijalna, kulturna,

ekonomska, ekološka i druga prava, jer ljudska prava ne proističu iz Ustava, nego iz organizovane introspekcije ljudskog uma, i ona se ne propisuju, nego kako kaže I. Kant „otkrivaju“, a po crnogorskom osnivaču racionalne škole prirodnog rava Suli Radovom Raduloviću (1790-1870), prava se ne propisuju, prava postoje, prava se štite. Još je deklaracijom crnogorskog Senata i crnogorskog knjaza Danila od 07. 03. 1852. godine kojom se svjetskoj javnosti objavljuje uvođenje svjetovnog knjaževstva i razdvajanja države od crkve (sekularni princip), deklarativno potvrđena materijalna ustavnost u desetovjekovnoj crnogorskoj historiji, a u kojoj je utvrđeno: *Ostaje na snagu dosadašnji Ustav crnogorski, svi zakoni i običaji o upravljanju zemljom* (tačka 4).

Sugestije

De constitutione i de lege ferenda

- Nadležnost *Vrhovnog suda Crne Gore*, potrebno je utvrditi i Ustavom Crne Gore. To zahtijeva ne samo ustavna odredba „Vrhovni sud je najviši sud u Crnoj Gori“ (čl.124) nego i rerum naturam, pozicija i istorijska i ustavno pravna tradicija, komparativno pravo i priroda organizacije i ustrojstva sudske vlasti. Od Ustava za Knjaževinu Crnu Goru (1905) do Ustava RCG iz 1992. godine nadležnost ovog suda bila je ustavno-pravno uređena. Ne samo organskim (Zakon o sudovima), nego i bilo kojim materijalnim i procesnim zakonom moguće je mijenjati stvarnu nadležnost Vrhovnog suda, što je protivno načelu demokratski uredjene sudske vlasti i načelu pravne sigurnosti.

- De constitutione ferenda, neophodno je ukidanje *Ustavnog suda* i preuzimanje od strane Vrhovnog suda njegovih ustavnih kompetencija. Ocjena ustavnosti opšteg akta neodvojiva je od ocjene zakonitosti pojedinačnog akta te da pred Ustavnim sudom nema pravnih lijekova, a to znači nema pravde: *Ubi remedium, ibi ius* (vidi: „Pravni zbornik“, 1 - 2/2003 Udruženje Pravnika CG, te Zbornik radova – „Glasnik CANU“, 2004.).

Neophodno je izvršiti novelaciju Zakona o Ustavnom sudu u pravcu da se ne mogu kasirati - poništavati i ukidati odluke Vrhovnog suda, nego, pri postojećem ustavnom konceptu ustavne žalbe, samo predvidjeti da Ustavni sud može, u postupku po ustavnoj žalbi na judikat sudske vlasti, utvrditi povredu ljudskog prava zajemčenog Ustavom.

Ne može se razdvajati pravna ocjena ustavnosti i zakonitosti Ustavom zajemčenih ljudskih sloboda i prava od strukture korpusa subjektivnih prava i pravom zaštićenih interesa – individua i kolektiviteta, jer su to jedinstveni strukturni elementi bića koji čine nerazlučno jedinstvo i rerum naturam, a čvrsto simbiotičko tkivo ljudske egzistencije preko koje ljudski um otkriva njegova prava, zavisno od vremena, civilizacije i kulture i političkog prostora, shvaćenog kao zajednica čovječanstva, a ne kao ograničenje nacionalnog suvereniteta zbog čega je ukinuto pravo najvišeg suda da ocjenjuje saglasnost Ustava Crne Gore sa međunarodnim dokumentima i opštim pravnim načelima prosvjećenih naroda, kao izvorima ljudskih prava.

- Ne treba dozvoliti ukidanje *Privrednog suda u Bijelom Polju*, jer takav akt udaljava privredno pravne subjekte od svog „prirodnog“ suda i uskraćuje im se i otežava pravo pristupa sudu. Treba se zapitati da li građani postoje zbog države ili država zbog građana. Sud nije samo institucija za rješavanje sporova, nego i institucija jurističke kulture koja je u funkciji opšteg pravnog prosvjećivanja, posebno pravnih stručnjaka. Ukidanje ovog suda izaziva velike troškove privredno-pravnih subjekata. Zašto makar ne ostane odjeljenje ovog suda čija matica ima sjedište u drugom mjesnom području.

- Neophodno je ustanoviti, u prvom i drugom stepenu, *Sud rada i socijalnog osiguranja* (2) kao specijalizovani sud za oblast radnih sporova, uključujući i službenički sistem, te sporova iz oblasti prava zdravstvenog, penzijskog, invalidskog osiguranja od nezaposlenosti (prim. vodeće zemlje EU i Slovenija). Postojeći sistem zaštite prava iz osnova rada, negira princip jednake

zaštite u pogledu radničkog i službeničkog sistema, te sudska praksa, umjesto jedinstvene judikature, čini bifurkaciju takvog sistema u pravcu da jedni idu šumom a drugi drumom, jer službenički odnosi su radni odnosi sa određenim specifičnostima i učinjena je diskriminacija zaštite u pogledu državnih službenika, jer se njihova prava štite pred Upravnim sudom koji nema procesne instrumente koje posjeduju parnični sudovi. Radni spor nije parnica. Radno pravo nije građansko pravo. Parnični postupak je „Prokrustrova postelja“ za radne i socijalne sporove. Takođe, akti iz oblasti socijalnog osiguranja nijesu upravni akt (oni se tako tretiraju zbog prirode funkcije drugostepenog državnog organa) i ne mogu uživati zaštitu pred Upravnim sudom

- Treba zaustaviti rast „administrativnog kapaciteta“ sekundarnih subjekata u organizaciji sistema sudske vlasti. Administracija postaje primarna i suštinska, te dezavuiše justicijabilnu funkciju, čime se omogućava nekontrolisani rast „gvozdenog zakona administracije“ (Služba Sudskog savjeta, obrazovanje novih subjekata - njihove administrativne službe). Tako se od „drveća ne vidi šuma“, pa se sudski sistem birokratizuje i centralizuje na štetu njegove justicijabilne funkcije.

- *Konferencija sudija* treba da bude ustavna kategorija sa statusnim nadležnostima a ne samo (Zakon o sudovima) izborni organ kome će članovi Sudskog savjeta (iz reda sudija) podnositi izvještaje, na kraju mandata.

- *Prekršajni sudovi treba da imaju svoju konferenciju sudija*, koja će vršiti izbor i delegiranje njihovih predstavnika u Sudski savjet.

- Treba obrazovati *Nacionalnu pravosudnu akademiju*, u kojoj, pored ostalog, treba izučavati: istoriju civilizacije, Istoriju crnogorskog sudstva i advokature i istoriju crnogorske države, i prava (na multikulturalnom planu) te *filozofiju prava, sistem etike i sistem logike, retoriku, topiku, sociologiju prava, međunarodno pravo ljudskih prava i međunarodno javno i privatno pravo i dr.* Ovo su iskustva američkog pravosudnog sistema.

- *Nastavni programi* na studijama Pravnog fakulteta, postali su čisto zanatski. Potisnute su sve humanističke znanosti sa studija a nivo obrazovanja sveden na pragmatički i kazuistički metod, što se održava na epistemologiju suda, te hermeneutiku i topiku sudske profesije. Sužavanje nastavnih programa na čisto zanatski aspekt je uništenje humanističko-jurističke biti mišljenja, kako bi se pravnici pretvorili u tehničko-administrativni aparat, umjesto u arhitekta društva.

- Potrebno je jačanje uticaja *lokalnih samouprava* na izbor sudija i kretanje u pravcu da svaka lokalna zajednica na svojoj teritoriji ima prvostepeni sud. Zašto je isključena svaka uloga lokalne samouprave u procesima nominacija i kreiranju sudske vlasti. To je u suprotnosti sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi.

- U pravosuđu nema, na ustavnim principima adekvatan broj, sudija - iz reda pripadnika albanskog naroda. U Ustavnom i Vrhovnom sudu nema nijedan pripadnik iz albanske etničke zajednice, a u Vrhovnom sudu ni iz muslimanske i bošnjačke zajednice.

- Treba izvršiti temeljnu reviziju Krivičnog zakonika CG i Zakonika o krivičnom postupku jer su oni tipično represivni i sadrže brojne ustanove koje vrijeđaju javni um (sporazum o priznanju krivice, dužničko ropstvo, nedefinisanih opsega i granice dejstva blažeg zakona i dr – (vidi „Pravni zbornik“ 3/2013). Procesno i materijalno krivično zakonodavstvo je ispod svake razine crnogorske pravne tradicije i ugleda crnogorske pravničke profesije, a pogotovo sudske. Neophodno je revidirati i Zakon o praničnom postupku i Zakon o upravnom sporu.

- Treba obrazovati *Pomorski sud*. Kako država slavne pomorske tradicije - Crna Gora, nema takav sud, makar nominalno, pri čemu bi funkcije takvog suda do njegovog obrazovanja (putem zakonske eksepције nadležnosti privrednog suda) vršio Osnovni sud u Kotoru, sve dok se ne pojave okolnosti kada bi embrion takvog suda prerastao u samostalni. Kao da neko želi da ignoriše slavnu pomorsku crnogorsku tradiciju i

ulogu pomorskog prava u opštoj pravnoj kulturi. Civilizacija dopire dokle doseže maslina i egzistencija pomorskih sudova. Crna Gora je imala pomorsko običajno pravo i običajne sudove sa sjedištem u Kotoru još od IX vijeka – 829. godine. Poznato je iz sudskih zakona od 1902. godine da su funkciju trgovačkih sudova vršili zakonom određeni oblasni sudovi.

- Kako da najstarija i najslavnija crnogorska državno-pravna ustanova (215 godina, vidi *Istorija crnogorskog sudstva* od ovoga autora) *Vrhovni sud Crne Gore nema svoju posebnu administrativno-poslovnu zgradu*. Nedozvoljeno je da više sudova bude smješteno u istoj zgradi. Ovo su načela američke pravne judikature koja su preuzeta od evropske pravne judikature. Svaki sud mora da ima svoj posebni smještaj. U Crnoj Gori ga nema najstarija i u organizacionom smislu najviša sudska institucija – Vrhovni sud Crne Gore, i on neće postojati u narodnom mišljenju dok ne bude imao svoju posebnu administrativnu zgradu. Treba pronaći adekvatni prostor, ranije izgrađeni, ili sagraditi novu, posebnu zgradu za Vrhovni sud CG. Sve evropske prijestonice arhitektonski prepoznatljivije su po zgradama ovih sudova. Kako to da preko noći niču velelepne zgrade paradržavnih ustanova? U suprotnom, Vrhovni sud treba da ima sjedište na Cetinju, đe je njegovo rodno mjesto, kao i sve naše pravne, filozofske i kulturne misli.

- Strategiji nedostaje *socijalna refleksija* o viđenjima položaja i nadređivanja, prema načelima značaja dužnosti i autonomiji, prava i položaja svih zaposlenih u sudstvu. Ne može se izdvajati administrativno-stručni potencijal sudstva i u pogledu nagrađivanja i položaja inkorporirati ga u službeničke zakone upravne vlasti. Sudski službenik, a pogotovo savjetnik, su suštinski i funkcionalno drugačije pravne prirode od sličnih upravnih struktura drugih državnih organa.

- Radne verzije navedenih zakona moraju biti sačinjene uz koherenciju, *zajedničko sadejstvo* i zajedničku stručnu pamet nosilaca upravne vlasti i nosilaca i organa sudske vlasti.

Neprirodno je da isključivo upravna vlast koncipira i utvrđuje radne verzije ovakvih zakonskih dokumenata, što je negacija autonomnosti sudske vlasti. Posebnu ulogu treba da odigra Sudski savjet i Opšta sjednica Vrhovnog suda, a predstavnici sudske vlasti u radnim grupama moraju da ispolje više samostalnosti i čvrstine u odbrani tekovina u oblasti nezavisnosti i autonomije sudstva, a oni su se pretvorili u aparat upravnih organa koji nesvjesno djeluju protiv autonomije sudske vlasti i kreiranja boljih i pravednijih rješenja o ukupnom položaju sudskog sistema.

- Upravna vlast treba da u svim sferama *podzakonskog* djelovanja, prepušti svoju nadležnost sudskoj vlasti (poslovnici, pravilnici, kriterijumi i dr) Neshvatljivo je da se Sudskim poslovníkom uređuju *sudske toge*, a taj poslovnik donosi Ministarstvo pravde. Sva se klinička i sudska psihologija u svijetu bori protiv toga, jer preko njih se izražava strahopoštovanje i imperijum vlasti i ponižavaju drugi učesnici u postupku. Američka i britanska klinička i socijalna psihologija predlažu ukidanje toga, a one u Crnoj Gori nemaju nikakvu kulturnu i pravnu tradiciju, jer je za vrijeme Senata crnogorskog i brdskog sve do 1902. godine predsjedavajući bio u crvenom binjišu, a ostali u narodnoj nošnji, a od 1902. godine sudije nose evropsko građansko odijelo. Tako se vraćamo dva vijeka unazad.

- Uslovi za *izbor sudija* treba da budu uređeni Zakonom o sudovima, a ne Zakonom o Sudskom savjetu. Isto tako i postupak izbora sudija mora biti uređen matičnim zakonom, Zakonom o sudovima.

- Pored atribucija *obaveznosti odluka* sudske vlasti – član 4 Zakona o sudovima, treba integrisati i atribucije pošteno i pravično, koje proističu iz Konvencije o ljudskim pravima i svih međunarodnih dokumenata o sudskoj vlasti.

- *Zakletva sudija* treba da bude inkorporirana u Zakon o sudovima, a njen birokratsko-administrativni tekst treba preformulisati u semantičko-kulturni sadržaj sa obavezanim ugrađivanjem

riječi *pošteno i pravično*, kao atribuciju međunarodno-pravnih obaveza, ali i suštine shvatanja crnogorskog pojma etike i pravde. Treba iskoristiti uzvišene zakletve sudija iz Kotorskog statuta i zakletve sudija iz Zakonika obščeg crnogorskog i brdskog, zakletve senatora, a pogotovo zakletve sudija po Zakonu o činovnicima građanskog reda iz 1902. godine. Zakletva sudija treba da se polaže pred predsjednikom Države Crne Gore, predsjednikom i članovima Sudskog savjeta, predstavnicima Skupštine Crne Gore, predstavnicima Ministarstva pravde, predstavnicima pravnih fakulteta, kako bi se dobilo na autoritetu, svečanosti i ozbiljnosti, jer je ovakav sistem suviše zatvoren, birokratizovan, i čisto službenički hladan i oficijelan.

- Treba ukinuti Apelacioni sud i svu nadležnost dati osnovnim sudovima pa bi viši sudovi postali, u prirodnom smislu, apelacioni. (apelatio - žalba).

- Sudovi za prekršaje treba da budu specijalizovani posebni sudovi za prekršajne delikte. Oni obezbjeđuju veliku podršku finansijskim aspektima budžeta Crne Gore. Oni ne bi trebalo da se integrišu u osnovne sudove. Oni su po prirodi brzi i efikasni, a prekršajno pravo nije dio krivičnog prava, nego posebna grana prava.

- Svaka *opština* treba da ima svoj osnovni sud i svoj sud za prekršaje. To je obaveza iz Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. Osnovni sud i prekršajni sudovi treba da postoje u Mojkovcu, Tivtu, Budvi, Šavniku i svuda će ih sada nema, kako bi bili bliži građanima u ostvarivanju i zaštiti njihovih ljudskih prava. Reforma nije samo ukidanje sudova. To je pogrešan koncept.

- Ne može se stipulisati pozicija osnivanja Vrhovnog suda (član 23 radne verzije Zakona o sudovima) jer je on osnovan prije 216 godina kao Praviteljstvo suda crnogorskog i brdskog, a potom kao Senat, a narod ga je uvijek nazivao Vrhovni sud sve do 1879. godine kad postaje Veliki sud, a 1945. godine dobija svoj pravi naziv - Vrhovni sud. Ovo treba da se deskriptivnom metodom integriše u dispoziciju permisivne norme, a ne da se ignoriše taj istorijski period, pa ispada da je Vrhovni sud osnovan juče.

• Ne smije se dozvoliti da *načelni pravni stavovi Opšte sjednice Vrhovnog suda*, obavezuju sve sudove (član 27 radne verzije Zakona o sudovima). U sudskom sistemu ne postoji hijerarhija viših i nižih sudskih instanci, po vertikali svoje organizacije. U sudstvu postoji horizontalna hijerarhija a viša sudska instanca proističe iz zakonskih prerogativa svog instacionog položaja (sud po osnovu pravnih ljekova). Načelni pravni stav može da obavezuju samo odjeljenja Vrhovnog suda, a na ostale sudske instance djeluje autoritetom svoje naučno-stručne argumentacije, a ne na osnovu argumenata svog položaja i topičko-heruističke strukture nametanja argumenata snage. U suprotnom, ukinula bi se svaka autonomija mišljenja i pozicija samostalnosti i nezavisnosti drugih sudova. Sudovi sude na osnovu Ustava, zakona, potvrđenih međunarodnih ugovora i opštih akata, a ne na osnovu stavova najvišeg suda. Sudska mišljenja i presude nijesu izvor prava, barem u evropskoj pravnoj kulturi, ali sudski precedent treba da se ima u strukturi mišljenja kao korektiv i pravac u judikaturi, ali samo kao semantički izraz zakonskih pravila, jer sudi se po pravilima, ne primjerima. Predloženim rješenjem Vrhovnom sudu Crne Gore daje se status upravnog organa koji za obilježja imaju subordinaciju obaveznog mišljenja. Predloženo rješenje je velika degradacija sudstva i akt protiv slobode mišljenja i sudske autonomije sudija i sudova. To je retrogradni akt, a prijedlozi za njegovu nominaciju odbačeni su u nekoliko navrata od 1990. godine.

• Iz Zakona o sudovima treba izvršiti *ekscepciju svih upravnih nadležnosti* koje proističu iz pravnog položaja nadležnog Ministarstva u oblasti pravde. Veći prostor zauzimaju upravne nadležnosti Ministarstva, nego semantičke atribucije sudova. Pravosudni inspektorat treba da djeluje u okviru Sudskog savjeta, a ne Ministarstva pravde, a predviđene nadležnosti Ministarstva pravde treba inkorporirati u okviru Sudskog savjeta, odnosno Vrhovnog suda Crne Gore.

- Organizacija *sudskih odjeljenja* treba da bude stvar autonomne odluke suda. Zakonodavac može propisati koja sudska odjeljenja se obavezno organizuju, ali sudu prepustiti pravo da on fakultativno pored obaveznih organizuje i druga sudska odjeljenja, u skladu sa svojim nadležnostima, mogućnostima i potrebama.

- Treba na specijalni način regulisati pravni položaj sudskih savjetnika i sekretara Vrhovnog suda Crne Gore, jer su to vršioci najvećih stručnih atribucija u okviru sudskog sistema. Nekada je Veliki sud crnogorski imao tri sekretara, dok je u američkoj judikaturi najveći san svakog pravnika da bude ili generalni sekretar suda ili sudski savjetnik u najvišem sudu. Najviši sud – Vrhovni sud Crne Gore, mora postati naučna ustanova kako je to u SAD, gdje naučni personal poslije 20 godina rada na univerzitetu prelazi na rad u neki od američkih sudova.

- Članovi Sudskog savjeta iz reda sudova treba da su oslobođeni sudskih funkcija za vrijeme trajanja mandata i da imaju resornu nadležnost u okviru Sudskog savjeta kako bi pratili određenu oblast (ekonomsku, socijalnu, finansijsku, pravno-položajnu, disciplinsku, etičku, organizacionu i naučno-stručnu). Kandidati za članove Sudskog savjeta treba da podnesu prijedlog programa svoga rada, a na kraju mandata izvještaj o radu – Konferenciji sudija i sudu koji je predložio njegovu nominaciju. Ne treba ograničavati dostupnost svake pravosudne funkcije, pod jednakim uslovima, svim potencijalno mogućim kandidatima. Mora postojati interakcija između različitih društvenih struktura, kako sudovi ne bi postali zatvorena i dogmatska organizacija.

- Nedozvoljeno je i apsurdno premještanje sudija i popunjavanje slobodnih sudijskih mjesta na osnovu internog oglasa. Mora postojati transparentnost – javni oglasi, kako bi ova moguća pozicija bila svakom jednako dostupna.

- Ne treba dozvoliti mogućnost upućivanja sudija Vrhovnog suda na rad u druge sudove, kako je bilo dosadašnje zakonodavno rješenje i empirijska mogućnost. To dovodi do degradacije uloge

najviše sudske instance, njene autonomije i nezavisnosti a osobito sudijske nepristrasnosti i objektivnosti. Dosadašnje zakonodavno rješenje nastaviće da egzistira i kroz nove zakonske novele što vodi ka eroziji najviše sudske instance. Sudije najvišeg suda koje učestvuju u radu nižih sudskih instanci sua sponte, samim svojim položajem djeluju na posljednju riječ sudske pravde, svojim uticajem na sudsko vijeće Vrhovnog suda u kome tada ne odlučuju, ali se u introspekciji mišljenja justicijabilne odluke neminovno javljaju kao reperi zakonitosti. Ovakva praksa je contra constitutionem, iako je ona kao zakonodavno rješenje ustavno-sudski sankcionisana.

- Postoji prenaplašenost disciplinske odgovornosti sudija, pa navedene radne verzije zakona, liče na kazneno-pravni sudski sistem, čime se sputava invencija i slobodna kreacija sudova, a za veći stepen odgovornosti mora postojati i veći stepen finansijske autonomije sudstva i pravedniji sistem nagrađivanja koji će odraziti suštinu njihovog teškog poziva.

- Sve istaknuto (ovdje su samo dotaknute neke tačke u organizaciji i položaju sudstva) upućuje na sintetički zaključak da je potrebna nova revizija ustavnih rješenja ne samo u sudskoj oblasti, nego inherentno i u drugim oblastima ustavnih atribucija i nadležnosti, što je preduslov za adekvatnu zakonsku regulaciju sistema sudske vlasti. Isto tako, potrebna je kodifikacija svih zakona o uređenju sudske vlasti u jedan veliki, sistemski, u pogledu pravne prirode – organski zakon, kao mali ustav u datoj oblasti, a to znači da se jednim organskim zakonom (nominalni naziv: Zakon o pravnom položaju i ustrojstvu sudske vlasti) trebaju regulisati: organizacija sudova, pravni položaj sudija, postupak izbora sudija, i uslovi za njihov izbor, nadležnost sudova, odgovornost sudija, nadležnost Sudskog savjeta, pravosudni ispit, službenički sistem u sudovima, plate i penzije sudija, i platni sistem službeničkog osoblja, edukacija sudija, pravosudna akademija i dr. Tako bi se ovaj sistem mogao urediti koherentno, pravedno, funkcionalno i efikasno.